

Sztancs Edit[1]: 15 éve már - gondolatok a bős-nagymarosi vízlépcsőperről Bevezető gondolatok

Debreceni Jogi Műhely, 2008. évi (V. évfolyam) 2. szám (2008. április)

Idén 15 éve, hogy a rendszerváltást követően a volt szovjet érdekszférába tartozó államok közül elsőként Magyarország és Szlovákia a hágai Nemzetközi Bírósághoz fordultak annak érdekében, hogy a legmagasabb szintű bírói fórumra bizzák a közöttük a bős-nagymarosi vízlépcső néven elhíresült építmény felépítésével kapcsolatos vitás kérdések rendezését. Jelen írás keretei között ezen per előzményeit, a per menetét és az ítélet legfontosabb megállapításait mutatom be abból az alkalomból, hogy idén 15 éve, hogy a felek a hágai Nemzetközi Bírósághoz fordultak.

Előzmények

Csehszlovákia már a két világháború közötti időszakban kacérkodott egy dunai vízi erőmű tervével, ennek is volt köszönhető, hogy az 1946-os párizsi békekonferencián arra törekedett, hogy egy olyan Duna-szakaszt szerezzen, ahol mindkét part birtokában saját területen erőművet építhet. Ehhez öt községet kellett volna megkapniuk, ám a békekonferencia végül csak három községet (Oroszvár, Dunacsún, Horvátjárfalu) ítelt Csehszlovákiának.

Magyarországon is felmerült egy dunai erőmű terve: Rákosi Mátyás 1953-ban jelentette be, hogy a következő ötéves terv keretében Visegrád-Nagymaros térségében fog erőmű épülni, ám a terv végül lekerült a napirendről.

Tekintettel arra, hogy Pozsony alatt a Duna esése csökken, ezért állandó kotrás szükséges ahhoz, hogy hajózható állapotban maradjon. Ráadásul, megépült a Rajna-Majna-Duna csatorna is, ezért a szovjet vezetés a következő megoldást javasolta: olyan vízlépcsőrendszert kellene építeni, amely mindkét ország energiaigényét kielégíti, ráadásul a szovjet folyami flotta hasznosítását is elősegíti. Éppen ezért a szovjetek egy ilyen jellegű megoldás megvalósításához nagyobb összegű kölcsönt helyeztek kilátásba.

Ilyen előzmények után került sor 1977. szeptember 16-án a Magyarország és Csehszlovákia közötti, a bős-nagymarosi vízlépcsőrendszer megvalósításáról szóló szerződés aláírására, mely egyebek között megállapította, hogy „a Duna magyar-csehszlovák szakaszának közös hasznosítása tovább mélyíti a két ország baráti kapcsolatait, s jelentősen hozzájárul a KGST tagállamai szocialista integrációjának megvalósításához.”

A szerződés értelmében létesülő legfontosabb építmények az alábbiak voltak: a dunakiliti-oroszvári víztároló, a gabcikováai (bösi) erőmű (720 megawatt teljesítmény), a nagymarosi vízlépcső (158 megawatt teljesítmény), egyéb létesítmények. Az eredeti tervek szerint ezeknek 1986-1990 között kellett üzembe lépniük. Amiről nem szólt a szerződés, az a környezetvédelmi jellegű kérdések rendezése volt, egészen pontosan azt mondta ki, hogy „a felmerülő természetvédelmi követelmények kielégítéséről” a felek közös egyezményes tervben gondoskodnak.

Az építkezés megkezdése után több, részben vagy teljesen környezetvédelmi jellegű ellenérv merült fel az építkezéssel kapcsolatosan. Címzavakban ezek a következők voltak:

- a dunakiliti tározóban megjelenő szenny több millió ember ivóvizét fogja veszélyeztetni (az édesvízkészlet elszennyezése miatt);

- a térség földrengésérzékeny zóna, azonban a tervezés során ezt a tényt egyáltalán nem vették figyelembe;
- a Duna mint határfolyó nagyrészt „külföldre” kerülne;
- vitatható a vízlépcső gazdaságossága, ráadásul mindössze Magyarország energiaellátásának 4 %-át fedezné, tehát szükség sincs rá;
- a Szigetköz ökoszisztémáját súlyos károsodás fenyegeti;
- a nagymarosi táj nemzeti érték, mely az építkezésnek köszönhetően ipari tájjá válna;
- a KGST, illetőleg a Szovjetunió nem képes kölcsönrel támogatni a beruházást;
- a Rajna-Majna-Duna csatorna elkészültét követően sem élénkült meg a Dunán a hajózás.

Csehszlovákia ennek ellenére ragaszkodott a szerződéshez, döntően politikai, mintsem szakmai okok miatt. Magyar nyomásra mindössze annyit sikerült elérni, hogy 1981-ben tárgyalásokat kezdett a két fél a beruházás elhalasztásáról, és 1983-ban végül úgy módosították a szerződést, hogy öt évvel későbbre tolták a kezdés, illetőleg az üzembe helyezés idejét. Magyarország, az ekkorra már általánossá váló pénzügyi nehézségek miatt egyébként sokmilliárdos, főleg osztrák hitel felvételével folytatta az építkezést.

A magyar kormány részéről a kapkodás megfigyelhető volt: előbb úgy döntött, felgyorsítja az építkezést (1989. február 6., Medgyessy Péter miniszterelnök-helyettes), majd nem sokkal később már úgy döntött, teljesen leállítja azt (1989. május 13.), alternatívákat vetve fel a csehszlovák félnek a beruházás jövőjével kapcsolatban. Látható, hogy alig 4 hónapon belül sikerült a magyar álláspontot teljesen megváltoztatni az adott kérdésben, mindezt úgy, hogy ekkorra még a rendszerváltás sem következett be, tehát mindvégig ugyanaz a kormány állt Magyarország élén.

A csehszlovák kormányfő 1989. augusztus 31-én kelt levelében vitatta a veszélyek súlyosságát, elutasította a magyar javaslatokat, és már ekkor kilátásba helyezte az ún. „C” variáns megépítését. A „C” variáns lényege az volt, hogy Dunakiliti helyett Dunacsúnnál, tehát csehszlovák területen épülne gát, mely segítene az Öreg-Duna vizét a bősi erőmű üzemcsatornájába terelni. Ez kevésbé volt nyereséges megoldás, mint az eredeti változat, viszont Magyarországtól függetlenül megépíthető volt.

A magyar Országgyűlés ezt a csehszlovák álláspontot nem fogadta el, vagy nem vette komolyan, mindenestre tény, hogy az Országgyűlés 1989. október 31-én a nagymarosi erőmű végleges elhagyása mellett döntött.

A szabad választások után végre magyar részről szakmailag alaposan körüljárták a kérdést a Magyar Tudományos Akadémia szakértői bizottsága segítségével. A főbb megállapítások a következők voltak:

- a tervezett nagy tározó alatt egy olyan, több száz méter vastagságú kavicságy helyezkedik el, melyet a Duna évmilliók alatt épített. Ez tele van olyan szűrt tiszta vízzel, mely több millió ember számára jelent ivóvízbázist. A tározóban több millió tonna szenny lebegne, mely lassan beszivárogná a kavicságyba, lassan, de biztosan megmérgezve az ivóvízbázist. (A Duna szabad folyása esetén ez a szennyezett víz minden további következmény nélkül továbbfolyna.)
- A tározók földrengéstűrő képessége nem tudna ellenállni olyan földrengéseknek, amelyek a múltban is voltak a térségben (például 1759-ben vagy 1783-ban). Ez a probléma egyébként a temelini atomerőmű építésével kapcsolatban is felmerült egyébként, tehát korántsem „légből kapott” információkról volt szó.
- A Duna érintett szakaszainak hajózhatósága megszűnik (pontosabban a hajózás átkerül az üzemvízcsatornába), ami még az országhatárt is megkérdőjelezi, hiszen a békeszerződések azt a Duna hajózási fővonalában jelölték meg.

- A működési költségek és károk miatt olyan magas áramár esetén lenne csak gazdaságos az erőmű működtetése, ami jóval meghaladja más áramforrások költségeit. Ráadásul kiderült, hogy Ausztria is inkább pénzben kéri vissza az általa nyújtott kölcsönt, nem pedig ebben a drága áramban. (A legújabb számítások szerint a beruházás 240 év alatt térült volna meg...)
- Emellett az MTA is egyetértett abban, hogy a beruházás a Szigetköz, a nagymarosi táj, a Dunakanyar rombolásával jár.

Mindezek alapján az Országgyűlés 1991. április 16-án határozatot hozott, melyben felhatalmazták a kormányt a szerződés közös megegyezéssel történő megszüntetésére, egyben egy új szerződés kötésére, melyben rendelkeznek a térség ökológiai értékeinek helyreállításáról.

1991-ben ezen mandátum alapján több tárgyalásra is sor került a felek között, azonban a csehszlovák fél hajthatatlan volt a tekintetben, hogy a beruházás ökológiai veszélyeit Magyarország eltúllozza, ráadásul az építkezés előrehaladott állapota miatt azt nem célszerű leállítani, és végezetül, hogy az így termelt áramra Csehszlovákiának szüksége van. Végül abban állapodtak meg a felek, hogy létrehoznak egy háromoldalú (Európai Közösség, Csehszlovákia, Magyarország) bizottságot, mely alaposan tanulmányozza majd a kérdést, és megoldási javaslatot is készít. A magyar fél azt kérte, hogy a bizottság 6 hónapos működése alatt a csehszlovák fél függessze fel az építkezést.

Csehszlovákia erre 10 nap gondolkodási időt kért, melynek lejártakor, 1991. december 12-én úgy határozott, hogy 1992 őszén üzembe helyezi az erőművet és ehhez jóváhagyja a Duna egyoldalú elterelésével járó „C” variáns munkálatainak megkezdését. A magyar politikát és válaszlépéseket látva úgy tűnik, Magyarország ezt a csehszlovák bejelentést mindaddig nem vette komolyan, míg majdnem teljesen el nem készült a „C” variáns.

A magyar kormány 1992. május 19-én bejelentette, hogy az 1977-es szerződést május 25-i hatállyal megszüntetnek tekinti. A szlovák fél folytatta a munkálatokat, és 1992. október 31-re befejezte a Duna elterelését, a Szigetközben gyakorlatilag csak egy jelentéktelen vízmennyiség maradt. 1993. január 1-jén létrejött az önálló Szlovákia, így a vita ettől kezdve magyar-szlovák vitává alakult át.

A per

1993. április 7-én a felek kompromisszumot kötöttek Brüsszelben, és a kérték a hágai Nemzetközi Bíróságot, hogy az alábbi kérdéseket válaszolja meg:

- Volt-e joga a Magyar Köztársaságnak 1989-ben felfüggeszteni, mely azt követően leállítani a nagymarosi tervet, valamint felhagyni a bösi terv azon részeivel kapcsolatos munkálatokkal, amelyek tekintetében a szerződés a Magyar Köztársaságra ruházta a felelősséget?
- Volt-e joga a Cseh és Szlovák Köztársaságnak arra, hogy 1991 novemberében megkezdje az „ideiglenes megoldás” megvalósítását, s hogy 1992 októberében működésbe hozza?
- Melyek a Magyar Köztársaságnak a szerződés megszüntetéséről szóló 1992. május 19-i jegyzékének jogkövetkezményei?

A felek 1994 és 1995 folyamán a Bíróság elé terjesztették a periratokat, mely hozzávetőlegesen 11.500 oldalt tett ki. (A döntéssel kapcsolatosan előjáróban megjegyzendő, hogy a nemzetközi szerződések joga, amire Szlovákia érveit alapozta, a nemzetközi jog kemény magját képezi, míg a környezetvédelmi jog, amire a magyar érvek épültek, egy meglehetősen új jogterületet jelentenek.). Az ítélet 1997. szeptember 25-én született meg, az alábbiak szerint.

Ami az első kérdést illeti (Volt-e joga a Magyar Köztársaságnak 1989-ben felfüggeszteni, melyt követően leállítani a nagygyarosi tervet, valamint felhagyni a bőszi terv azon részeivel kapcsolatos munkálatokkal, amelyek tekintetében a szerződés a Magyar Köztársaságra ruházta a felelősséget?), lényegében itt azt vizsgálta a Bíróság, hogy nemzetközi jogilag védhető volt-e az alábbi négy magyar lépés:

- a nagygyarosi építkezések felfüggesztése 1989 május és október között;
- az építkezés végleges leállítása 1989 októberében;
- a Dunakiliti térségében tervezett mederátöltés végre nem hajtása 1989 őszén;
- a bőszi vízlépcső különböző munkaterületeiről való fokozatos levonulás, mely 1991 decemberében fejeződött be az addig elvégzett munkák formális átadásával a csehszlovák félnek?

A Bíróság álláspontja szerint 1989 tavaszára már meglehetősen előrehaladott állapotban volt az építkezés: a dunakiliti duzzasztómű egyenesen 90 %-os készütségben volt, de az üzemvízcsatorna is 60 %-os készütségben állt már ekkorra. Egyedül Nagygyarosnál nem történt még számottevő építkezés. A Bíróság megállapította, hogy amikor a magyar kormány értesítette Csehszlovákiát az építkezés felfüggesztéséről, Csehszlovákia azonnal tiltakozott. Mindkét ország részéről kormánybiztos tárgyalt az ügyben, akik alá is írtak egy olyan tartalmú nyilatkozatot, hogy „a magyar fél a korábbi megállapodás szerint befejezi a bőszi beruházás kivitelezését”, ugyanakkor a nagygyarosi részt nem építi meg Magyarország az elfogadhatatlan kockázatok miatt.

Magyarország érvelése szerint a nagygyarosi vízlépcső megépítése ökológiai szükséghelyzetet teremtene, értve ez alatt, hogy a Duna medre eliszaposodna, és emiatt sérülne az ivóvízbázis, ami lényeges állami érdeket jelent (nemzetközi jogi értelemben a szükséghelyzet az állam lényegbevágó érdekének súlyos és küszöbönálló veszélye). Erre való tekintettel a magyar álláspont szerint a kérdésben megfogalmazott lépések jogszerűek voltak. Szlovákia természetesen tagadta, hogy ilyen helyzet egyáltalán fennállna-e, de ha igen, az Szlovákia szerint akkor sem jelent elegendő alapot egy szerződés felmondására.

A Bíróság szerint azzal, hogy Magyarország ökológiai szükséghelyzetre hivatkozott, lényegében elismerte, hogy ilyen helyzet hiányában a magatartása jogtalan lett volna. A Bíróság szerint a szükséghelyzet nem azt jelenti, hogy Magyarország helyesen járt volna el, csupán azt (a felelősség természetéből következő módon, minthogy kimentési okról van szó), hogy Magyarország nem tartozna nemzetközi felelősséggel magatartásáért.

A Bíróság szerint szükséghelyzetre csak súlyos és küszöbönálló, másként el nem hárítható veszély esetén lehet hivatkozni. A Bíróság szerint egy 10-20 év múlva bekövetkező veszély is lehet küszöbönálló, ha bekövetkezése nagy valószínűséggel előre látható. A konkrét esetben azonban meglehetősen sok bizonytalansági tényező bonyolította ezt a kérdést, így például a magyar delegáció is több alkalommal úgy fogalmazott, hogy bizonytalan az építkezés hatásaival kapcsolatban. Ráadásul a Bíróság szerint az sem teljesül, hogy a veszély nem lett volna másként elhárítható, anélkül, hogy az egyéb módszereket részletezte volna. Végezetül, a szükséghelyzetre csak az hivatkozhat, aki maga nem hatott közre az okok kialakulásában, márpedig a Bíróság szerint Magyarország közrehatása kétségtelen (hiszen volt, amikor Magyarország a munkák lassítását szerette volna elérni, de olyan időszak is, amikor pont hogy a munkák felgyorsítása volt a magyar álláspont lényege). Éppen ezért a Bíróság szerint nem teljesültek a szükséghelyzet feltételei, így módon Magyarország erre nem hivatkozhatott érvényesen, azaz a kérdésre a válasz: Magyarországnak nem volt joga arra, hogy felfüggesse, majd véglegesen leállítsa a nagygyarosi beruházást.

Ami a második kérdést illeti (Volt-e joga a Cseh és Szlovák Köztársaságnak arra, hogy 1991 novemberében megkezdjék az „ideiglenes megoldás” megvalósítását, s hogy 1992 októberében működésbe hozza?), Szlovákia állítása szerint erre azért kényszerültek rá, mert Magyarország döntése a dunakiliti munkálatok felfüggesztéséről, majd leállításáról lehetetlenné tette számára, hogy az eredeti elképzelések szerint építsék meg a vízierőművet. Ezt egyrészt az ún. megközelítő alkalmazás elvére hivatkozással, másrészt pedig a Magyarország jogsértéséből eredő károk mérséklésének kötelezettségével indokolta, mely utóbbi érv szerint Szlovákia nem csak jogosult, hanem egyenesen köteles volt a „C” variáns megépítésére a kárenyhítési kötelezettség miatt.

A „megközelítő alkalmazást” Szlovákia a Namíbia ügyben 1956-ban hozott tanácsadó vélemény különvéleményében vélte felfedezni. Eszerint a doktrína szerint a szerződésben részes egyik fél a szerződés céljait a maga eszközeivel megvalósíthatja, ha a szerződésben részes többi fél nem tesz eleget saját kötelezettségeinek. Szlovákia úgy vélte, a Duna elterelése, a bősi vízlépcső Szlovákia javára történő üzemeltetése megvalósítja a szerződés céljait, ezért megengedett, ráadásul visszafordítható. A Bíróság szerint ha egyáltalán létezne is a megközelítő alkalmazás elve mint önálló elv, arra kizárólag a szerződés keretein belül lehetne hivatkozni, márpedig a „C” variáns nyilvánvalóan túlnyúlik a szerződésen, sőt számos tekintetben egyenesen ellentétes azzal.

A „C” variáns már csak azért sem lehet jogszerű, mert a Duna mint határfolyó vizének 80-90%-át használhatta volna Szlovákia, ami nem felel meg az ésszerű és méltányos vízmegosztás követelményének. Miután pedig a „C” variáns a Bíróság szerint jogellenes, így értelemszerűen nem beszélhetünk a kárenyhítési kötelezettségről sem, hiszen ez csak jogszerű magatartáshoz kapcsolódhat.

Szlovákia végezetül arra is hivatkozott, hogy a „C” variáns Magyarország jogellenes cselekményére adott jogszerű ellenintézkedés. A Bíróság szerint kétségtelen, hogy Magyarország jogsértő lépésére tett válaszlépésről van szó, miként az is kétségtelen, hogy előtte Csehszlovákia felszólította Magyarországot a jogszerű teljesítésre – melyek az ellenintézkedések alkalmazásának feltételei. Ugyanakkor az ellenintézkedés szükségképpen arányos kell legyen a jogsértéssel, márpedig a Bíróság szerint a szlovák válaszlépés aránytalan volt. Ráadásul az ellenintézkedésnek az a célja, hogy rávegye a jogsértő államot a helyes magatartásra, melyből következő módon az ellenintézkedés csakis olyan magatartás lehet, amely visszafordítható.

Ezért a második kérdésre az a válasz, hogy Szlovákiának nem volt joga a „C” variáns üzembehelyezésére, de a megépítésére igen. (Hogy miért, erre a harmadik kérdésre adott válaszból lehet következtetni.)

Ami a harmadik kérdést illeti (Melyek a Magyar Köztársaságnak a szerződés megszüntetéséről szóló 1992. május 19-i jegyzékének jogkövetkezményei?), Magyarország öt okot nevezett meg, amelyek egyenként is a szerződés megszűnésére vezettek, de ha önmagukban nem is, összeadódva mindenképpen. Ezek:

- szükséghelyzet
- teljesülés lehetetlenülése
- körülmények alapvető megváltozása
- Csehszlovákia lényeges szerződésszegései
- a nemzetközi jog később kialakult, az 1977-es egyezményvel összeegyeztethetetlen szabályai.

Ami a szükséghelyzetet illeti, a Bíróság hangsúlyozta, hogy az csak ideiglenes kimentési ok lehet, és nem ad alapot a szerződés megszüntetésére, pusztán a szerződés a kérdéses időre elveszíti a hatályosságát.

Ami a teljesítés lehetetlenülését illeti, Magyarország szerint a szerződés tárgya, az egységes vízlépcsőrendszer eltűnt, hiszen kiderült: nem lehetséges a környezet súlyos sérelme nélkül csúcsenergiát termelni, és hajózási és árvízvédelmi célokat is ellátni. Magyarország szerint a „szerződés végrehajtásához szükséges tárgy” jogi rendszer is lehet, míg Szlovákia szerint ez csak fizikai tárgy lehet. A Bíróság szerint nem kell állást foglalni abban a kérdésben, hogy mi a szerződés tárgya, merthogy a lehetetlenülésre nem hivatkozhat az a fél, aki maga is hozzájárult ehhez, márpedig a Bíróság szerint Magyarország a szerződésszegésével ehhez bizony hozzájárult.

Ami a körülmények alapvető megváltozását illeti, Magyarország szerint ilyen körülményváltozás volt a KGST megszűnése, a tervgazdaság helyébe lépő piacgazdaság, annak kiderülése, hogy ez a beruházás nem védi a környezetet, hanem pontosan pusztítja azt. Szlovákia szerint a konkrét esetben nem lehet erre hivatkozni, hiszen ezen körülmények egy része nem közvetlenül kötődik a szerződéshez, másik része pedig előre látható volt. A Bíróság úgy ítélte meg, hogy ezen körülmények sem külön-külön, sem pedig együtt nem olyanok, amelyek radikálisan megváltoztatták volna a teljesítendő kötelezettségek mértékét, ily módon a Bíróság ezt a hivatkozást sem fogadta el. A Bíróság egyébként azt is kimondta, hogy például a rendszerváltás független a szerződéstől, a környezetvédelmi aggályok pedig részben előre láthatóak voltak, ily módon a körülmények megváltozása már csak ezért sem hívható fel.

Ami Csehszlovákia lényeges szerződésszegéseit illeti, a Bíróság szerint nem bizonyítható az, hogy Csehszlovákia következetesen elzárkózott volna a környezetvédelmi intézkedésekről szóló tárgyalások elől. Magyarország még arra is hivatkozott itt azonban, hogy a „C” variáns megépítése is szerződésszegésnek minősült, és erre válaszul jogszerű a magyar felmondás. A Bíróság szerint Csehszlovákia jogosult volt a saját területén egyoldalúan megépíteni a „C” variánst, hiszen ezzel még semmilyen jogsértést nem okozott Magyarországnak. Arra azonban már nem volt joga, hogy ezt üzembe is helyezze. Ennek azért van jelentősége, mert amikor a kérdéses magyar nyilatkozat megszületett, a „C” variáns már épült, de még nem volt üzembe helyezve, ily módon a Bíróság szerint ekkor még Csehszlovákia nem követett el jogsértést.

Ami a nemzetközi környezetvédelmi jog később kialakult szabályait illeti, Magyarország szerint a nemzetközi környezetvédelmi jog 1977 után számos új intézményt alakított ki, részben szokásjogi alapon, részben olyan egyezményekben, amelyeknek a felek részesei lettek. A Bíróság elismerte a környezetvédelem fontosságát, és azt, hogy az újonnan kialakult normákat a felek betartsák, ez azonban az 1977-es szerződés megszüntetése nélkül is lehetséges.

Az ítélet a szakirodalomban és a per utóélete

Ami az ítélet értékelését illeti, „döntetlen-közeli” eredmény született, bizonyos kérdésekben egyértelműen Szlovákia, más kérdésekben pedig egyértelműen Magyarország álláspontja diadalmaskodott. Magyarország számára pozitív megállapításnak tekinthető, hogy nem kell megépíteni a nagymarosi létesítményeket, hiszen „a vízlépcsőrendszerhez kapcsolódó, de nem végrehajtott teljesítési kötelezettségeket túlhaladtak az események”. Úgyszintén magyar sikernek tekinthető, hogy egyértelműen kimondta a Bíróság: a „C” variáns jogellenes, mert megfosztja Magyarországot az ésszerű és méltányos részesedéstől a vízhozamban. Nagy Boldizsár álláspontja szerint azzal, hogy a kártérítések kérdésében a Bíróság úgy ajánlotta a feleknek a kártérítési igényekről való lemondást, hogy a magyar jogsértéseket egyszerű múlt időben említette, a szlovák jogsértéseket pedig folyamatos múlt időben, arra lehet

következtetni, hogy a felek kártérítési igényei 1997-ben voltak egyensúlyban, azóta viszont már csak Szlovákia van jogsértésben, Magyarország nincs.

Nem tagadható ugyanakkor, hogy Szlovákia számára is születtek pozitív megállapítások az ítéletben, így például az, hogy a Bíróság az 1977-es szerződést hatályában fenntartotta. Úgyszintén egyértelmű szlovák sikernek tekinthető, hogy a „C” variánst úgy kell üzemeltetni, hogy az megfeleljen a szerződés előírásainak, mely megfogalmazásból egyértelműen következik, hogy a „C” variáns fennmaradhat. Végezetül szintén szlovák sikernek tekinthető, hogy a létesítmények építésével kapcsolatos költségeket a feleknek az 1977-es szerződés alapján kell viselniük.

Az ítélet kimondta: „A feleknek az ítélet fényében kell keresniük a megegyezést az ítélet végrehajtásának módozatairól”, azaz kötelesek a jövőben tárgyalásokat folytatni a kérdés rendezéséről. Amennyiben a felek nem jutnak egyezsége, bírósághoz fordulhatnak, „hogy a Bíróság kiegészítő ítéletben határozza meg az ítélet végrehajtásának módozatait.” 1997 októberében Nemcsók János politikai államtitkár, kormánybiztos tárgyalásokat kezdett a szlovák féllel, és parafáltak is egy keretmegállapodás-tervezetet, melynek érdekessége, hogy Magyarország vállalta volna benne Nagymaros megépítését is. A szerződés azonban „idő előtt” nyilvánosságra került, így végül a Horn-kormány visszakozott, azonban egyesek szerint ez is közrejátszott abban, hogy 1998-ban az MSZP elveszítette a parlamenti választásokat. Ezt követően viszont lényegében csak látszólag (vagy még úgy sem) zajlanak a felek között a tárgyalások. A per formálisan a mai napig folyamatban van a hágai Nemzetközi Bíróság előtt, hiszen Szlovákia 1998. szeptember 3-án kérte a Bíróságtól, hogy hozzon kiegészítő ítéletet, melyre Magyarország 1998. október 7-én benyújtotta válaszáat, azonban az ügyben azóta sem született semmilyen további lépés.

Záró gondolatok

A bős-nagymarosi vízlépcsőper „döntetlen-közeli” eredményét jól mutatja a per megítélésének kettőssége is. Kétségtől nagy dolog, hogy a kelet-közép-európai régió (sőt, az egész volt szovjet érdekszféra) országai közül elsőként Magyarország vállalta a hágai Nemzetközi Bíróság előtti megmérettetést egy komoly jogi kérdésben, miként az is, hogy Magyarország érvelését döntően a nemzetközi jog egyik legújabb és legdinamikusabban fejlődő területére, a nemzetközi környezetvédelmi jog szabályaira építette. Sikerként könyvelhető el, hogy a Bíróság egyértelműen kimondta a „C” variáns jogellenességét. Azonban, nem szabad elfeledkezni a per negatívumairól sem, melyek közül talán a legfontosabb, hogy a bős vízierőmű a mai napig is létezik és működik, a szlovák elképzeléseknek megfelelően. Bizonyos értelemben az is kudarc, hogy a Bíróság értelmezése szerint a Szlovákia által hivatkozott nemzetközi szerződések jogának szabályai többé-kevésbé „legyőzték” a Magyarország által hivatkozott nemzetközi környezetvédelmi jogi szabályokat. Ugyanakkor, az eljárás legnagyobb negatívumaként az említhető, hogy miközben a hágai Nemzetközi Bíróság mintegy négy év alatt eldöntötte a több éve húzódó jogvitát, addig a feleknek az ítélet óta eltelt immáron több, mint egy évtized sem volt elég arra, hogy a Bíróság által kijelölt „sorvezető” mentén végleges és mindkét fél számára elfogadható megoldást találjanak a problémára.

Felhasznált irodalom

- A Duna védelmében. (Batthyány Lajos Alapítvány, 1998.)
- Herczegh Géza: Bős-Nagymaros. Valóság 2004/2. 1-20.
- Nagy Boldizsár: Bős-breviárium. Áttekintés a jogvita állásáról. Beszélő 2005/10. 35-51.
- Vargha János (szerk.): A hágai döntés (Enciklopédia Kiadó, 1997.)
- www.icj-cij.org

[1] IV. évfolyamos joghallgató, DE-ÁJK